

Februarikonferensen 21–23 februari 2001

Dokumentation från konferensen inom Storstadsarbetet

Samla alla goda krafter för en bra tillväxt!

Storstadspolitik syftar för det första till att bryta den ekonomiska, sociala och etniska segregationen och för det andra skapa tillväxt men också se till att alla får del av denna tillväxt.

Idag talar många om mångfald och värdet av mångfald inte bara ur ett humanistiskt perspektiv utan också ekonomiskt. Integrationspolitiken bygger på alla människors lika värde och allas rätt till mänskliga rättigheter. Alla vi som bor i Sverige har rätt till arbete på lika villkor, rätt till utbildning på lika villkor och också rätt till bostad på lika villkor. Det är viktigt att ha detta för ögonen när man talar om mångfald.

Utvecklingsavtalen har i mycket varit inriktade på att minska segregationen men man kan naturligtvis säga att ett starkt ekonomiskt, socialt och etniskt segregerat samhälle inte är en grund för tillväxt. Därför har arbetet även främjat tillväxten.

NUTEK har undersökt hur tillväxten skall kunna förenas med integrationen. En av de slutsatser som NUTEK drar är att vi har ett för snävt geografiskt tänkande i de lokala utvecklingsavtalen. Hårdraget kan man säga att många av de problem som låg till grund för storstadspropositionen inte kan lösas inom enskilda bostadsområden. Under det här året bör vi alltså tillsammans fundera på hur storstadspolitiken skall utvecklas vidare, och då inte minst hur den skall kunna bli mera tillväxtorienterad.

När det gäller båda målen för storstadspolitiken har vi många exempel från våra bostadsområden på att Arbetsförmedlingen är framgångsrik i sitt arbete, särskilt när man samverkar med andra. När

nu Arbetsförmedlingen har kommit ur perioden med massor med arbetssökanden och inga lediga platser, och i stället har hamnat i den omvända situationen, ser vi framför oss stora utvecklingsmöjligheter som bygger på samverkan mellan olika aktörer.

De första åren har fått ägnats åt att få de lokala utvecklingsavtalen på plats. Där är vi nu och alla kommuner bör därför överväga vilka verksamheter som skall införlivas med den ordinarie verksamheten, och när och hur detta skall ske. Därav följer också att kommunen måste börja planera för en ordnad avveckling av verksamheter som inte skall fortleva. Men långsiktigheten gäller också för oss på central nivå, också vi måste börja fundera över vad som är nästa steg i storstadspolitiken.

Man brukar säga att alla goda krafter måste samlas för att hålla en bra tillväxtnivå under de kommande åren. Storstadsregionerna kommer under de kommande åren, liksom hittills, att vara viktiga tillväxtcentra. Men då måste vi också hitta lösningar på de olika problem som regionerna dras med. Och de lösningarna måste bygga på samverkan, inte minst med de som bor i storstadsregionerna, men de måste också vara långsiktiga och hållbara.

*Sammanfattning Lise Bergh
av Evert Kroes*

*Lise Bergh höll konferensens
öppningsanförande.*

Program för Februarikonferensen 21–23 februari 2001

Onsdagen den 21 februari 2001

LÅNGSIKTIGHET OCH SAMVERKAN

- 13.00–13.30 Konferensen öppnas, *Lise Bergh*
13.30–13.35 Inledning tema, *Jonas Bjelfvenstam*
13.35–14.00 »Storstadsarbetets långsiktighet; inledande reflektioner«, *Luis Abascal*
14.00–14.45 »Att styra och följa utvecklingen i storstadsregioner«, *Roger Andersson*
14.45–15.15 Paus
15.15–15.45 Information om Urban Futures, *Eva Bjurholm, Johnny Ridemar, Evert Kroes*
15.45–15.50 Inledning tema, *Jonas Bjelfvenstam*
15.50–16.15 »Storstadsarbetets samverkan, inledande reflektioner«, *Ale Friberg*
16.15–17.00 »Lokala utvecklingsavtal ur ett tillväxtperspektiv«, *Staffan Larsson*
17.00–17.15 Avslutning eftermiddagsprogram.

Torsdagen den 22 februari 2001

DEMOKRATI OCH DELAKTIGHET

- 08:30–08:45 Inledning dag 2, *Johnny Ridemar*
08.45–09.45 »Medborgerlig aktivitet i utsatta bostadsområden«, *Per Strömblad*
09.45–10.45 »Amatörism, professionalism och demokratisk delaktighet«, *Sven E O Hort*
10.45–11.45 Gruppdiskussioner
11.45–13:00 »Kan man mäta demokrati?«, *Anders Ingelstam*
13.00–14.00 Lunch
14.00–14.30 »Demokratiuppdraget i det fortsatta storstadsarbetet«, *Mona Sahlin*

- 14.30–15.15 Gruppdiskussioner
15.15–16.00 Diskussion i plenum och avslutning av Stockholms stad
16.00–16.15 Kort paus med kaffe
16.15–17.30 Storstad 2002, gruppdiskussioner om vilka frågor ska svaras på år 2002 inom ramen för en gemensam avstämning
17.30–18.00 Paus

Fredagen den 23 februari 2001

SJÄLVUTVÄRDERING

- 08.45–09.45 »Haninge kommuns modell för självutvärdering«, *Hans Lindberg*
09.45–10.00 Introduktion av förmiddagens grupparbete
10.00–10.30 Paus
10.30–11.30 Grupparbeten
11.30–12.00 Gemensam diskussion, *Hans Lindberg, Eva Åström*
12.00–13.00 Lunch

STORSTADENS ARKITEKTUR OCH KULTURMILJÖ

- 13.00–13.15 »Kulturmiljöarbetet inom storstadsarbetet«, *Karin Arvastson*
13.15–14.00 »Bebyggelseinventering och Kulturarv och dialog i Malmö, Göteborg och Stockholm«, *Jens Olsson, Ylva Blank, Hanna Gelotte*

MEDIASTUDIE

- 14.00–14.30 »Den diskursiva topografin – bilden av miljonprogrammet«, *Urban Ericsson*
14.30–15.00 »Mediernas roll i urbana segregationsprocesser – en forskningsöversikt«, *Irene Molina, Per-Markku Ristilammi*
15.00–15.30 »Storstäderna och Integrationen«, *Andreas Carlgren*

Långsiktighet, samverkan, demokrati och utvärdering – Temat för tre inspirerande dagar om Storstadsarbetet

– **Storstadspolitiken kommer att fortsätta efter år 2002. Men jag kan inte svara på hur den ska se ut. Det är nu vi håller på och diskuterar formerna och perspektiven i det fortsatta arbetet. Den här konferensen är en del av denna diskussion.**

Det var storstadsminister Mona Sahlins besked till de drygt 200 deltagarna på den tredagars långa »Februarikonferens 2001« om storstadspolitik. Konferensen ägde rum vid Foresta Hotell på Lidingö i Stockholm, 21–23 februari 2001.

I sitt tal gav Mona Sahlin också uttryck för regeringens politiska prioritering och betonade vikten av arbete mot strukturell diskriminering inom ramen för den fortsatta storstadspolitiken.

– I arbetet mot diskriminering lägger vi idag fokus på de individer som måste förändras. Men det är också viktigt att ägna uppmärksamhet åt de system och strukturer som medvetet eller omedvetet diskriminerar och utestänger människor.

– Jag skulle vara mycket intresserad av att diskutera hur vi kan bedriva ett systematiskt arbete för att identifiera de diskriminerande strukturer som kan finnas ute i områdena och aktivt ta bort dem, sa Mona Sahlin.

I ett framåtblickande inledningstal tog även Lisa Bergh, ordförande i regeringens storstadsdelegation och statssekreterare hos Mona Sahlin, upp några vägledande tankar om den fortsatta utvecklingen av storstadspolitiken.

– Vi har hittills ägnat mycket kraft åt de lokala

utvecklingsavtalen. Nu gäller det att vidga arbetet och vara öppen för förändringar.

Lisa Bergh menade att det var viktigt att diskutera formerna för ett mer direkt tillväxtorienterat storstadsarbete. Med viss tillförsikt sade hon att det kanske var dags att överväga det geografiskt snäva synsättet som präglar de lokala utvecklingsavtalen.

– Vi måste börja tänka på att utvidga utvecklingsarbetet inom ramen för den berörda kommunen och regionen.

Lise Bergh tog även upp de kommande revideringarna av avtalen och manade kommunerna till att redan idag fundera på hur »de goda trådarna« i det lokala utvecklingsarbetet ska integreras i kommunens reguljära verksamhet.

– På samma sätt borde kommunerna också inleda en avveckling av de initiativ som inte har blommat ut, sade Lise Bergh.

Februarikonferens 2001 var ett gemensamt initiativ mellan Storstadsdelegationen, Stockholms Stad och Integrationsverket. Konferensen riktade sig huvudsakligen till de tjänstemän och forskare som arbetar med genomförandet respektive utvärderingen av de lokala utvecklingsavtalen. Dessa avtal omfattar idag 24 områden i sju storstadskommuner. De första utvecklingsavtalen tecknades hösten 1999 och kommer nu att revideras successivt under våren 2001.

Syftet med Februarikonferens 2001 var att fånga de intressanta erfarenheterna och kritiska synpunk-

– *Demokratin är aldrig given, den måste ständigt återvinnas, menade Mona Sahlin, huvudtalare på konferensens andra dag.*

terna från det hittillsvarande utvecklingsarbetet som är av vital betydelse för den kommande revideringsomgången.

Under konferensens första dag, som Storstadskansliet ansvarade för, var fokus riktat på långsiktighet och samverkan i storstadspolitiken (se sidan 5–12).

Stockholms Stad, som var programansvarig för dag två, hade valt att ta upp frågor om demokrati och delaktighet i de utsatta bostadsområdena. Att öka det demokratiska deltagandet och delaktigheten i de utsatta bostadsområdena är ett av de centrala målen för storstadspolitiken (se sidan 13–16).

Integrationsverket som ansvarade för den sista konferensdagen ägnade stort utrymme åt en handfast diskussion om Haninge kommuns modell för en löpande självutvärdering av insatserna i det lokala utvecklingsarbetet (se sidan 17).

Integrationsverket hade också valt att presentera ett mindre känt, men intressant arbete som bedrivs av Riksantikvarieämbetet. Inom ramen för projektet »Storstadens arkitektur och kulturmiljö« inventerar nu en rad arkitekter efterkrigstidens bebyggelse i storstäderna. Dokumentation omfattar såväl beskrivningar av hur det var tänkt när dessa samtida miljöer planerades som hur de ser ut idag.

– Syftet med inventeringen är att öka kunskaperna om våra samtida miljöer, sade Karin Arvastson som är ledare för projektet. De är en del av vårt kulturarv.

– Det är viktigt med kunskap både för att främja en varsam estetisk utveckling i dessa miljöer och få människor att känna sig stolta över sin bostadsmiljö.

Beskrivningarna av efterkrigstidens bebyggelse kommer att vara tillgängliga på Internet från och med mars 2001. Adressen är: www.raa.se

Februarikonferens 2001 avslutades av Integrations-

verkets generaldirektör Andreas Carlgren. I ett engagerat tal betonade Carlgren vikten av att ha ett utvecklingsperspektiv i storstadsarbetet.

– Det är viktigt att identifiera problemen i storstädernas utsatta bostadsområden, sade Carlgren. Men eländestatistiken får inte bilda utgångspunkt för storstadspolitiken. Det fortsatta utvecklingsarbetet måste vara inriktat på att frigöra den viktiga potential som finns i mångfalden.

Carlgren menade också att det var viktigt att avlasta storstadsområdena när det gäller kommunernas mottagande av flyktingar.

– Inte för att tillfredsställa den fördomsfulla inställningen om att »vi har tagit för många«, utan för att värna om de drömmar som människor bär med sig i flykten till Sverige, sade Carlgren. I storstädernas utsatta områden möter många en struktur som inte förmår att ta vara på den potential som mångfalden innebär. I den krocken dör många drömmar.

Hassan Hosseini, forskare vid Mångkulturellt centrum i Botkyrka, var en av deltagarna som följde konferensen under tre dagar. Hosseini, som har utvärderat den tidigare »Blommansatsningen« i Botkyrka, var påtagligt nöjd över det fylliga innehållet och det kritiska perspektivet som genomsyrade Februarikonferens 2001

– Det viktigaste för mig var att konstatera att de problem som vi brottas med i utvecklingsarbetet i Botkyrka också förekommer i de andra storstadsområdena. Det gör att sådana här gemensamma konferenser känns meningsfulla. Det underlättar vårt samarbete för att finna hållbara lösningar.

Refik Sener

Refik Sener, dokumenterade konferensen.

Långsiktighet – en förutsättning för en fungerande anti-segregationspolitik

– Är det individer eller områden som står i storstadspolitikens fokus?

Denna fyndigt formulerade kritiska fråga ställdes av Roger Andersson, professor i kulturgeografi vid Uppsala universitet. Andersson var en av huvudtalarna vid "Februarikonferens 2001" om storstadspolitik. Han talade under den övergripande rubriken "Långsiktighet" och tog upp frågor som rör styrning och uppföljning av storstadspolitiken.

Roger Anderssons inledande fråga, som saknar ett omedelbart och entydigt svar, har en nära koppling till hans nyanserade reflektioner om svårigheterna med uppföljning och utvärdering av storstadspolitikens insatser.

– Storstadspolitiken kan lyckas i förhållande till individer, men misslyckas visavi de utvalda områdena, sade Andersson. Den kan också lyckas gentemot de utvalda 24 områdena men misslyckas med den övergripande målsättningen att minska segregationen.

Dessa motstridiga utfallsalternativ beror på att både individer och problem kan flyttas, enligt Andersson. Han tog upp tre aspekter av frågan.

Den första är den höga rörligheten som präglar de utsatta bostadsområdena. På fem år flyttar närmare hälften av befolkningen från dessa områden. Motsvarande siffra för de övriga storstadsområdena är drygt en tredjedel.

Rörligheten hänger delvis samman med storstadspolitikens insatser, menade Andersson. Om storstadspolitiken lyckas sätta flera i arbete och ge dem goda språkkunskaper och utbildning, ger man dem samtidigt goda möjligheter att lämna områdena.

– Detta innebär i sig inget misslyckande för individen, sade Andersson. Men för bostadsområdet och för de kvarvarande invånarna är det dock inte mycket vunnet. Den kritiska frågan är vilka som ersätter dessa utflyttare. Mönstret hittills har varit flyktingar med en mer marginell socio-ekonomisk position.

Anderssons slutsats är att storstadspolitiken kan gynna enskilda individer, men inte påverka utvecklingen i de utsatta bostadsområdena nämnvärt. Den svårknäckta frågan som infinner sig är då: Hur ska man utvärdera storstadspolitikens insatser? Är det individer eller områden som är storstadspolitikens objekt?

Om det är den senare bör vi ställa oss en rad kritiska frågor om den höga rörligheten i dessa områden, menade Andersson.

– Kan och bör denna process brytas? Går det att påverka den?

Erfarenheterna hittills talar för att det är knappast enkelt, menade Andersson. Han tror att den allt större bostadsbristen i storstadsregionerna tills vidare kan verka hämmande på rörligheten, men inte förändra mönstret radikalt.

Roger Andersson ställde frågan om det var individerna eller områdena som skulle stå i fokus i storstadsarbetets satsningar.

Roger Anderssons två slutsatser:

1. Jag uppfattar segregations- och integrationsproblematiken som mycket komplex och dynamisk. Vi kan beräkna sysselsättningsutveckling, socialbidragsberoende, hälsotillstånd, politiskt deltagande och betygsnivåer och sådana indikatorer ger säkert en bild av stadens sociala geografi och hur den förändras över tiden. Så länge de politiska målsättningarna inte preciseras bättre i relation till individer eller till områden kvarstår dock svårigheten att veta vilka slutsatser som skall dras av de nyckeltal som forskare och utvärderare producerar. Denna diskussion måste rimligen föregå en diskussion av vilka nyckeltal som skall användas.

2. För det andra menar jag att vi behöver en kraftfull satsning på urbanforskning i Sverige. Det är bra att politiken utvärderas men jag har svårt att se att utvärderingar med sitt praktiskt-politiska fokus skulle kunna avhjälpa den betydande brist på kunskaper vi har om t.ex. segregationens kort- och långsiktiga konsekvenser. Det är förstås normalt att en forskningens företrädare efterlyser mer forskning. Jag vill dock gärna se att jag i denna fråga inte talar i egen sak; urbanforskning är i Sverige definitivt en bristvara.

Den andra aspekten har att göra med storstadspolitikens geografiskt snäva synsätt. Storstadspolitikens insatser riktar sig till de människor som bor i de utsatta områdena. Men människor kan vara resurs-

svaga, arbetslösa och känna utanförskap även om de bor i andra områden.

– I praktiken är det också fallet, sade Andersson. Den ekonomiska och sociala situationen för många av de invandrade kategorier som står i fokus för områdesinsatserna gäller i många fall också för dem som bor i andra områden. De senare ställs dock utanför de särskilda åtgärderna och får klara sig med den generella politiken.

Andersson menade att detta stärker intrycket av att det är områden och inte individer som är politikens fokus. Analysen pekar också på att storstadspolitikens selektiva insatser är riktade till att bekämpa utsatthet och segregation i vissa valda områden, men inte hela storstadsregionen.

Även den tredje aspekten som Andersson tog upp rörde storstadspolitikens geografiskt snäva synsätt.

Andersson menade att när attraktiviteten höjs på ett område, som är ett viktigt mål för storstadpolitiken, stiger konkurrensen och de mera resurssvaga individerna tenderar successivt att omlokaliseras till andra områden. Vilket skulle innebära att man flyttar problemet från ett område till ett annat.

– En anti-segregationsinriktad politik måste därför vara långsiktig och flexibel, sade Andersson. Om målet är en blandad befolkning måste detta gälla stadens alla stadsdelar och inte bara några få. Den måste också förankras i en klok politik inom bostads-, social-, utbildnings- och arbetsmarknadsområdet.

Andersson efterlyste bättre preciserade politiska mål för storstadpolitiken. Han hävdade också att den komplexitet och dynamik som präglar segregations- och integrationsfrågorna förutsätter en kraftfull satsning på urbanforskningen i Sverige. Forskningen skulle råda bot på kunskapsbristen om seg-

regationens konsekvenser och ge bättre underlag för politiska beslut, menade Andersson.

– En långsiktig och hållbar utveckling av ett utsatt bostadsområde förutsätter att man vågar gå utanför de traditionella gränserna. Det gäller att skapa nya allianser med näringslivet och med de etablerade utbildningsinstitutionerna. Men man får under inga omständigheter försumma den offentliga sektorn. En långsiktig utveckling kräver en stark offentlig sektor, inte minst när det gäller barn- och ungdomsverksamhet.

Detta djärva handlingsprogram rekommenderades av en praktiker som vet vad han pratar om. Luis Abascal, stadsdelsdirektör i Kista, som inledde det övergripande temat »Långsiktighet«, har varit med om att vända en negativ utveckling. Kista är idag ett framgångsbegrepp inom IT-världen och ett relativt välmående område, trots att det visar många likheter med

de utsatta bostadsområdena. Här bor närmare 140 nationaliteter och det talas över 100 språk. Kista har lyckats minska socialbidraget med 25 procent under de senaste fyra åren. Även arbetslösheten visar en markant minskning samtidigt som sysselsättningen ökar.

– En långsiktig utveckling förutsätter också att man skapar ett bra varumärke av området, sade Abascal. Men det är framför allt befolkningen som spelar den viktigaste rollen. Det förutsätter dock att de styrande ser befolkningen som en framgångsfaktor och inte som ett problem. Det gäller att man ger människorna möjligheter, verkliga möjligheter.

Refik Sener

Luis Abascal, stadsdelsdirektör i Kista, talade om arbetet med att vända en negativ utveckling och att se människan som en faktor för framgången – inte som ett problem.

VAR MED OCH PÅVERKA KONFERENSEN OM URBAN FUTURES!

Under den 10–12 maj pågår en konferens om Urban Futures i Södertälje. Konferensen, som genomförs inom ramen för Sveriges EU-ordförandeskap, är slutet men föredragshållarnas material finns tillgängligt på internet. Du kan vara med och påverka diskussionerna på konferensen genom att du läser de olika diskussionspapprena och därefter elektroniskt ställer frågor eller lämnar kommentarer till respektive författare.

BESÖK URBAN FUTURES PÅ www.storstad.gov.se/urbanfutures

Ger ökad demokrati bättre folkhälsa?

Konferens den 10–11 maj 2001

Plats: Tom Tits Experiment, Östra Vinden,
Storgatan 33, Södertälje

Målgrupp: Politiker och tjänstemän

Syfte: Att belysa och utbyta erfarenheter inom prioriterade politikområden i storstads-, demokrati-, och folkhälsoarbetet.

Föreläsare:

- **Karl-Olov Arnstberg**, professor i etnologi, Södertörns högskola; »Utanförskapet – konstruktion eller verklighet?«
- **Benny Hjern**, professor statskunskap, Internationella Handelshögskolan Jönköping, »Från folkbildning till socialt kapital – eller?«
- **Cecilia Carpelan**, ledamot i Folkhälsokommittén; »Delaktighetsperspektivet – en grundpelare till förbättrad folkhälsa«
- **Bengt Göransson**, ordförande i demokratiutredningen; »Demokrati som besvärjelse – ett inlägg om samhälle och folkhälsa«
- **Håkan Sörman**, stadsdirektör i Södertälje; »Södertälje – på väg, men vilken väg?«
- **Bengt Starrin**, professor sociologi, Karlstads Universitet; »Empowerment som begrepp och tankemodell«
- **Magnus Dahlstedt**, doktorand statskunskap, Linköpings universitet; »Den politiska retoriken – vad sker i praktiken? En betraktelse av underifrånperspektivet«

Mer information:

ulla.castenvik@sodertalje.se eller johan.knutsson@traffpunkttalje.se (praktiska frågor)

Vill du delta? Kontakta Södertälje kommun för program och anmälningsblankett

Samverkan ett positivt ideal, men det kan verka förlamande på verksamheterna

– Ekonomisk tillväxt är inte måttet på allt! Det borde vara helt legitimt att också prata om det goda samhället. **En diskussion om ekonomisk tillväxt blir bara meningsfull om vi också diskuterar våra samhällsideal.** Någon borde tala om att storstadspolitikens lokala utvecklingsavtal inte bara kan handla om tillväxt, utan också om det goda livet.

Detta var kanske det mest överraskande, men också det mest befriande uttalandet som gjordes under Februarikonferens 2001.

»Det mest överraskande« därför att det kom från ett oväntat håll: Staffan Larsson, som är analyschef på NUTEK, Närings- och teknikutvecklingsverket.

»Det mest befriande« därför att det kom från en person som hade huvudansvaret för ett uppdrag från Storstadsdelegationen att utifrån ett tillväxtperspektiv granska de lokala utvecklingsavtalen.

Staffan Larsson talade på den första konferensdagen under den övergripande rubriken *Samverkan*. Larssons anförande handlade i huvudsak om slutsatserna av NUTEKs analys av de lokala utvecklingsavtalen med avslutande reflektioner om samverkan.

– Totalt har vi analyserat sex kommuner, sade Larsson. Det lokala utvecklingsavtalet med Göteborg kom inte med, eftersom det inte var klart när vi startade.

I den första omgången har staten beviljat sammanlagt 367 miljoner till de sex avtalen som omfattar 20

stadsdelar. NUTEK har identifierat sammanlagt 447 åtgärder i de sex avtalen. För att underlätta analysen har man indelat åtgärder i fem block och femton klasser. Den blockindelning som NUTEK har valt är Boendemiljö, Språkutveckling, Arbetskraft, Näringsliv och Övrigt, där odefinierade åtgärder liksom utvärderingar och utvecklingsfonder ingår.

– Vi har läst avtalen och bedömt och diskuterat varje åtgärd. Men för att få mer levande ögonblicksbilder av åtgärder har vi också intervjuat representanter från kommunerna.

Den bild som mejslas fram ur NUTEKs analys är kanske inte alltför uppmuntrande.

– De direkt tillväxtskapande åtgärder utgör endast 30 procent av de tilldelade medlen, sade Larsson. De övriga 70 procenten är åtgärder som inte lika tydligt kan sägas vara tillväxtskapande.

När det gäller blocken Arbetskraft och Näringsliv, som innehåller insatser som har betydelse för ekonomisk tillväxt, har NUTEK gjort en rad intressanta iakttagelser. Blocket arbetskraft får cirka 19 procent av de totala medlen, medan insatser som klassas som näringslivsutveckling uppgår till 2,1 procent.

– Med tanke på den höga konjunkturen som råder idag, har vi funnit alldeles för lite flaskhalsutbildningar, konstaterade Larsson. Man har istället valt att satsa på nivåhöjande utbildningar. Flakshalsutbildningarna är viktiga om man strävar efter en snabb effekt när det gäller ekonomisk tillväxt.

Staffan Larsson från NUTEK överraskade med sin syn på ekonomisk tillväxt.

– Vi har även funnit lite spetsutbildningar, men alltför många allmänna jobbsökarkurser i materialet.

Larssons slutsatser som rör kompetensutveckling var också relativt kritiska.

– Bara en mindre del av de kompetensutvecklande insatserna är riktade till de boende. Merparten är riktade till de anställda inom den offentliga sektorn och handlar i huvudsak om hur man ska arbeta i segrerade områden.

När det gäller blocket Näringsliv har NUTEK funnit att hela 85 procent av insatserna är entreprenörsskapande och i huvudsak riktade på catering och kooperativ. Medan endast 15 procent av insatserna handlar om företagsutveckling.

NUTEKs kritiska slutsatser beror delvis på bedömningen på vad som är tillväxtskapande. Cirka 40 procent av de totala åtgärderna i utvecklingsavtalen handlar om boendemiljön och ytterligare 25 procent om språkutveckling.

– Det rör sig om insatser som spänner över väldigt många områden, sade Larsson. Visst kan attraktiva miljöer dra till sig företag och investeringar och gynna nytänkande. Och visst kan också demokratiutveckling och språkutveckling påverka den ekonomiska tillväxten. Men det finns endast vaga empiriska belägg för sådana slutsatser.

Staffan Larssons pratade också om samverkan. Hans inställning var dock långtifrån kategoriskt positiv.

– Vi har ett samverkansideal i Sverige, men samverkan kan också vara förlamande och konserverande, menade Larsson. Starka aktörer samverkar när de kan vinna på det. Men starka aktörer har också en utvecklad förmåga att slå ihjäl eldsjälar.

Larsson ansåg att partnerskap fungerar bäst när det **antingen** sker mellan två jämbördiga parter **eller** där det finns en tydlig rollfördelning. **I de fall samverkan inte fungerar kan centralt fördelade medel skapa incitament till samverkan, menade Larsson.**

Ale Friberg, biträdande länsarbetsdirektör vid Länsarbetsnämnden i Stockholm, var den andra talaren under det övergripande temat Samverkan. Fribergs erfarenheter hade ett tydligt stockholmsperspektiv och var grundade på det senaste årets arbetsmarknadsinsatser i de utsatta bostadsområdena.

Staffan Larsson i korthet:

- De lokala utvecklingsavtalen har skapat delaktighet och mobilisering på lokal nivå
- Nya idéer och initiativ har tagits fram som annars inte skulle utvecklats
- Den stora floran av åtgärder och insatser döljer dock det faktum att de lokala utvecklingsavtalen inte fått den strukturgevande effekt de skulle kunna få
- Avsaknaden av en tydlig koppling mellan lokala, regionala och nationella utvecklingsstrategier skapar en onödig förvirring i programarbetet
- I det fortsatta programarbetet med de lokala utvecklingsavtalen bör mer »spetsinriktade« insatser premieras
- För att så skall ske behöver en del av medlen i stadsarbetet kunna användas även utanför de identifierade stadsdelarna.

Länet hade tilldelats 40 miljoner kronor för två år, 2000–2001, och det mesta hade gått till personalförstärkningar på arbetsförmedlingarna. Målet var att höja sysselsättningsgraden i de socialt utsatta bostadsområdena.

Med facit i hand kunde Friberg konstatera att arbetslösheten i de utsatta bostadsområdena har minskat i samma takt som i länets övriga områden. När det gäller de långtidsarbetslösa var minskningen ännu större. Friberg ville dock inte ge sig in på en diskussion om huruvida minskningen beror på insatserna eller på den goda konjunkturen.

– Jag vill gärna tro att de insatser vi gör betyder något, sade han.

Men fungerar samverkan?

Fribergs slutsatser och reflektioner baserar sig bland annat på en enkät till nio chefer på arbetsförmedlingarna.

– Ett generellt omdöme är att det fungerar relativt väl, menade Friberg. På en tiogradig skala har de

tillfrågade cheferna gett sex som genomsnittsbetyg. Men det finns också kritik och svårigheter.

– Samverkansparterna har ofta olika fokus. En del kommuner är inriktade på att minska socialbidraget, medan andra har fokus på att minska arbetslösheten.

Också den ryckighet som finns hos politiskt styrda organisationer skapar problem, menade Friberg. Den nationella arbetsmarknadspolitik stämmer inte alltid överens med vad man ska göra lokalt.

Friberg ansåg att det var viktigt att få med näringslivet i samverkan och förespråkade för mer reguljär verksamhet.

– Mycket av verksamheten är projektinriktad och kommer att rasa när slanten försvinner, sade han.

Friberg tyckte också att det var viktigt att parterna visar respekt och utnyttjar varandras kunskaper i en samverkan.

Refik Sener

Ale Friberg, biträdande länsarbetsdirektör i Stockholm konstaterade bl.a. att de långtidsarbetslösa minskat i storstadsarbetets områden.

Metropolitan policies – International perspectives

Konferens den 14 maj med möjlighet till studiebesök **den 15 maj 2001**

Syfte: att ge en bredare svensk målgrupp möjlighet att ta del av internationella erfarenheter av storstadsutveckling ur ett integrationsperspektiv, och att stimulera till en dialog mellan forskare, beslutsfattare och lokala utförare om förutsättningar för storstadspolitikens genomförande och den framtida utvecklingen

Föreläsare:

- professor **Jan Vranken** från Antwerpen, som leder ett stort forskningsprojekt omkring lokala program för storstadsutveckling i olika europeiska städer,
- **Marie-Claire Dumas**, chef inom stadsförvaltningen i Montreal, med stor erfarenhet av storstadsutveckling och mångfaldsarbete
- **Jonathan Chaloff** som kommer att föreläsa om sysselsättnings- och utbildningsåtgärder i Italien/Rom ur ett integrationsperspektiv
- Professor **Jorge Gaspar** från Lissabon med lång erfarenhet av utvecklingsarbete i Portugal
- Professor **Roger Andersson** från Uppsala Universitet som under lång tid följt utvecklingen på Järvafältet i Stockholm och den svenska storstadspolitikens framväxt
- Professor **Sven E O Hort**, ansvarig för utvärderingen av storstadssatsningen i 4 kommuner i Stockholmsregionen

För mer information kontakta

karin.eriksson-bech@integration.stockholm.se (konferens innehåll) eller

www.integration.nu/conference (praktiska frågor)

Vill du delta? Kontakta Stockholms stad för program och anmälningsblankett

Demokrati och delaktighet – ett viktigt målområde inom Storstadspolitiken

Att öka det demokratiska deltagandet och delaktigheten i de utsatta bostadsområdena är ett av målområdena för storstadspolitiken. Men hur mäter man insatsernas effekter? Hur vet man att delaktigheten och det demokratiska deltagandet ökar? Kan man överhuvudtaget mäta det demokratiska deltagandet?

Frågorna är högst relevanta inte minst för att storstadspolitiken ställer stora krav på uppföljning och utvärdering av de insatser som görs inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen.

– Det är ohyggligt svårt att mäta demokratisk utveckling, men det är fullt möjligt att göra det!

Det var Anders Ingelstams uppmuntrande svar till deltagarna på Februarikonferens 2001 om storstadspolitik. Ingelstam är statsvetare med erfarenhet av demokratiutvecklande insatser i biståndsländer. Han var en av de fyra talarna som medverkade under den övergripande rubriken »demokrati och delaktighet« på konferensens andra dag.

– Trots svårigheterna måste man ändå försöka mäta, ansåg Ingelstam, men inte för mätandets egen skull. En fungerande uppföljning ger oss nyttiga kunskaper om hur vi kan skärpa våra insatser. Men det krävs djärva vägval när man ska välja mätmetod.

Ingelstam sade att de traditionella, heltäckande mätmetoderna är praktiskt omöjliga att genomföra. De tar för lång tid.

– Därför hellre en grov, men skaplig bild än ingen bild alls, menade Ingelstam och förespråkade en mätmetod som han kallade för »Quick and Dirty« – en

inte alltför ambitiös, men hanterlig metod med få indikatorer som ger en skaplig bild av kärnaspekterna.

– En sådan metod kräver en stenhård prioritering, sade Ingelstam och menade att de indikatorer, som bör väljas med omsorg, måste springa ur de uppsatta målen för verksamheten.

– Det gäller därför att definiera vad vi menar med demokrati och precisera målen. Resten är ett hantverk.

Ingelstam ansåg att det framför allt var de kultu-

Quick and Dirty: Att räkna plåttak.

Bland mina kollegor som arbetar med utvärdering av bistånd diskuterar vi ibland vad man skall titta på om man på kort tid skall se om det »hänt« något utvecklingsmässigt i en by. Vad skulle Du titta på om Du bara hade tio minuter att bilda Dig en uppfattning om det hänt nåt sedan sist? Vi har kommit fram till att, har man inte mer tid, eller ingen annan metod, så kan man räkna hur många familjer som sedan sist skaffat sig plåttak. Ofta är det ett bra tak som står överst på prioriteringslistan när familjen har fått ökade inkomster.

Om Du bara hade tio minuter för att bedöma om Dina demokratistärkande insatser har haft någon effekt, vilka demokratiska plåttak skulle Du räkna?

– Det är ohyggligt svårt att mäta demokratisk utveckling, men det är fullt möjligt att göra det, påpekade Anders Ingelstam.

Per Strömblad: – Man blir politiskt fattig av att bo i fattiga områden.

rella och inte de strukturella aspekterna av demokratin som var viktiga att följa upp och utvärdera för att få en god bild av den demokratiska utvecklingen. Han betonade sådana aspekter som aktivt medborgarskap, solidaritet, respekt och tolerans, människornas relation till makten och jämlikhet.

– Man måste också lära sig att acceptera misstagen, men inte göra om dem, sade Ingelstam. Det gäller att hela tiden skärpa mätverktygen och bli bättre.

Ingelstam poängterade också vikten av tålmod i demokratiutvecklingsarbete.

– Bli inte deprimerade om inte siffrorna går upp i nästa val, sade han. Jämfört med dagspolitikens kortsiktighet tar det minst två generationer att förändra kulturen och etablera en demokratisk kultur.

Ingelstam fick gott stöd av huvudtalaren för dagen.

– Politik är inte detsamma som demokrati. Valdagen är bara en effekt av det vi gör, inte ett överordnat mål, fastslog storstadsminister Mona Sahlin som pratade om demokratiuppdraget i det fortsatta storstadsarbetet.

– Demokratin är aldrig given, den måste ständigt återvinnas, sade Sahlin. Formerna för demokratin är viktiga men innehållet är ännu viktigare.

I grunden för storstadspolitikens demokratimål ligger oron över hur demokratin mår, menade Sahlin.

– Vi känner till det låga valdeltagandet. Vi vet också hur medlemsflykten från de politiska partierna har utvecklats. Finns det då en bristande tilltro till demokratin? Vilka hinder finns i politiken som gör det svårt för människor att komma med?

Sahlin manade till självkritik och menade att de

politiska partierna även måste vända blicken inåt och söka svaren hos sig själva.

– Vi kan inte bara skylla på andra, även politiska partier har diskriminerande strukturer. De är kanske inte avsiktliga, men systemen i sig stänger människor ute.

– Därför är det viktigt att vi gemensamt anstränger oss för att identifiera de hinder som finns i politiken och i närmiljön och konkretiserar våra insatser för att ta bort dem.

Per Strömblad, forskare vid Uppsala Universitet, tog upp relationen mellan boendemiljö och demokratiskt engagemang i sitt anförande.

Försvagas det demokratiska engagemanget bara för att man bor i ett utsatt bostadsområde?

– Svaret är jakande enligt många bedömare, sade Strömblad. Men det är inte lika enkelt att belägga hypotesen, även om valsiffrorna i dessa områden talar sitt tydliga språk.

Strömblad hänvisade till Demokratiutredningens riksrepresentativa undersökning om arbetslöshetens påverkan på demokratiskt engagemang. Denna omfattande undersökning som hade kompletterats med områdesinformation visade att effekterna av arbetslöshet var negativa förutom två undantag: partiaktiviteter och deltagande i politiska manifestationer.

– I de två fallen kunde man inte hitta några negativa effekter, sade Strömblad. Men det fanns heller inga positiva effekter.

Man kunde däremot konstatera att valdeltagandet sjunker när arbetslösheten stiger. Även personer som har jobb tenderar att inte rösta om de bor i områden som präglas av hög arbetslöshet.

– Även när man skalar bort alla de förbehåll som en vetenskapsman kan ha bekräftar denna undersök-

ning segregationens negativa effekter, sade Strömblad.

– Man blir politisk fattig av att bo i fattiga områden.

– Men vi vet fortfarande för lite om orsakerna varför det är så. Den intressanta forskningen som kan ge oss svaret har ännu inte genomförts, sade Per Strömblad och hänvisade till den pågående Integrationspolitiska maktutredningen som han trodde skulle kasta ljus på en del frågor.

Sven E O Hort, forskare vid Södertörns högskola, var försiktig i sina uttalanden om demokratiskt delaktighet och hänvisade till »ett tämligen begränsat empiriskt material«.

Han menade att de människor som idag bor i de utsatta bostadsområdena ofta har flytt från diktaturer och våldsamma förhållanden som ligger långt

från den demokratiska delaktighet som storstadspolitiken erbjuder.

– Vi kan inte förvänta oss en omedelbar anpassning till den rådande demokratiska kulturen när nyanlända människor erbjuds yttrande- och förslagsrätt på områdesgruppernas öppna möten, sade Hort.

Hort berättade att man hittills hade funnit en tämligen stabil grupp av boende på cirka 20–30 personer i varje bostadsområde som med viss regelbundenhet deltog på områdesmötena.

– Det är kanske ingen imponerande skara med tanke på de tusentals människor som bor i dessa områden, sade Hort, men var ser vi idag den form av aktivitet som ska jämföras med forna tiders föreningsliv?

Refik Sener

Sven E O Hort talade om det pågående utvärderingsarbetet vid Södertörns högskola.

Faktaruta STORSTAD 2002

I storstadspropositionen (**Prop. 1997/98:165, sida 78**) står:

»De lokala målen bör i första hand syfta till att förbättra sysselsättning och arbetskraftsdeltagande inom de utsatta stadsdelarna. En naturlig utgångspunkt för överläggningarna bör i övrigt vara de områden som omfattas av de nationella storstadspolitiska målen, dvs:

beroende av socialbidrag; det svenska språkets ställning; skolresultat och utbildningsnivåer; hälsoläget; trivsel och trygghet i bostadsområdet; tillgång till offentlig och kommersiell service; tillgång till kultur- och fritidsverksamheter; demokratisk delaktighet; god livsmiljö.

Inom varje delområde skall ett jämställdhetsperspektiv beaktas. De lokala målen bör följas upp och utfallet årligen redovisas för regeringens storstadsdelegation. Innan treårsperioden är slut bör en samlad avstämning och utvärdering göras. Därefter får ställning tas till formerna för det fortsatta arbetet med storstadsfrågor och en eventuell fortsättning av utvecklingsarbetet.” Slutet på perioden som nämns i propositionen är hösten 2002. För att kunna göra en samlad avstämning och utvärdering bör samtliga inblandade kunna svara på olika frågor.

På februarikonferensen tog 6 workshops ett första steg för att ta fram en del av de frågor som vi måste kunna svara på hösten 2002. Resultatet redovisades genom en förteckning av de arton mest prioriterade frågorna

Grupparbetenas resultat.

o Att se möjligheter i stället för hinder, att vidga arbetet till alla samhällsområden och grupper, dvs. hur skapar vi insikten om att segregationen och diskriminering är en fråga för oss alla?

o Hur har näringslivet varit delaktigt i storstadsarbetet?

o Hur integrerar vi storstadsarbetet i ordinarie verksamhet?

o Hur breddar man ansvarstagandet av de mest utsatta bostadsområdena, dvs. vem tar konkret ansvar för att påverka centrala och regionala strukturer?

o I vilken mån har vi uppnått målet med insatserna?

o Våga ifrågasätta gängse strukturer/förvaltning?

o Hur ökar vi allmänbildningen i området →»utbildning till folket«?

o Avsaknaden av strategi; kommer det strategiska arbetet i fortsättningen att bedrivas endast mot de så kallade utsatta områdena?

o Hur får vi med näringslivet för fler arbetstillfällen?

o Hur breddar man ansvarstagandet av de mest utsatta bostadsområdena, dvs. vem tar konkret ansvar för att påverka centrala och regionala strukturer?

o Vad behöver vidareutvecklas?

o Skolornas arbetsro, kvalitetssäkring och framtid klagörs?

o Hur stor del av storstadsarbetet kunde ha varit en del av ordinarie verksamheten i städerna/kommunerna?

o Hur överför vi storstadsarbetets erfarenheter i den ordinarie verksamheten?

o Hur ska »de nya svenskarna« kunna få möjlighet att släppas in på den vanliga arbetsmarknaden och inte enbart hänvisas till att bli småföretagare?

o Kan storstadsarbetet bli en egen politik och inte bara en satsning?

o Vilka resurser behövs för vidareutveckling och hur får vi dem?

o Vilka hinder och möjligheter finns det när det gäller att bryta segregationen i bostadsområdena/samhället

Utvecklingsarbete med självutvärdering i Haninge kommun

Haninge pågår ett arbete med att utveckla metoder och rutiner för *självutvärdering*. Den skall normalt utföras av någon som själv är engagerad i den insats som skall utvärderas. Det som främst skiljer självutvärdering från extern utvärdering är att *tolkningen* av data görs internt. En nackdel med *extern* utvärdering är att den ofta inte förmår tränga in i processen eller beakta underliggande syften. Eftersom självutvärdering vanligen utförs simultant med insatsen och av någon som är direkt involverad blir den processorienterad. Eftersom den görs i anslutning till genomförandet är den också kostnadseffektiv. En vanlig erfarenhet är att utvärderingar inte kommer till användning och inte leder till några förändringar. Detta problem uppstår inte vid självutvärdering. En möjlig nackdel med självutvärdering är att personen som utvärderar kan uppfattas som »en part i målet« och därför brista i objektivitet. Det finns dock metoder att hantera detta. »Objektivitetsproblemet« hanterades i Haninge genom att man bjöd in praktiker och forskare som »opponenter« på självutvärderingarna.

Erfarenheten i Haninge visar att det är en fördel om självutvärderingstanken integreras tidigt i processen. Det skapar insikt om behovet av tydlighet och ger ett stöd i genomförandet. En stor fördel med självutvärdering är den möjlighet till självreflektion som den ger. Härigenom kan man successivt uppnå ökad insikt om förutsättningarna för insatsen. Tydligheten

underlättar dialog mellan olika parter. Den gör det också lättare att samordna och utveckla egen utvärderingskompetens. Den tydliggör och hanterar osäkerhet och underlättar anpassning i genomförande. Det skapar därmed förutsättningar för en »lärande organisation«.

Andra skäl som talar för självutvärdering är att kommunen ändå måste samla in data om verksamheten för att kunna följa och utvärdera den i framtiden. Det är då viktigt att kunskapen behålls i kommunen genom att det skapas en s.k. »double loop«. Ett ytterligare skäl är att resurserna för extern utvärdering är relativt begränsade. Externa insatser kan dock ändå behövas av speciella skäl som objektivitetsskäl, trovärdighetsskäl (varumärkesskäl), kapacitetsskäl, kompetensskäl eller för att »hålla i yxan«.

För att självutvärderingar skall ge ett bra resultat fordras att stor omsorg läggs ned i projektstarten på att beskriva den planerade insatsen och dess förväntade effekter. Beskrivningen kan successivt preciseras och bör göras efter en gemensam mall. I Haninge arbetar man med en intervjumall och ett kodschema som är indelad i tre huvudblock. Ett block handlar om *förväntningar* på det som skall åstadkommas och därmed även på vad som skall utvärderas. De övriga blocken handlar om bakgrunden till insatsen.

Insatsen kan i princip infria tre olika huvudtyper av förändringsmål: *Strukturella förändringar*, *Rikt-*

Hans Lindberg: – Det är en fördel om självutvärderingstanken tidigt integreras i processen visar erfarenheterna från Haninge.

ningsmål för insatsen och *Lokala mål* (delmål) för insatsen.

Den svåra och intressanta frågan i självutvärdering handlar om de lokala målen dvs. de interna processer som definierar insatsen. Vad händer egentligen i insatsens »svarta låda«? Vilka direkta effekter uppkommer hos den avsedda målgruppen genom den enskilda insatsen och hur skall dessa effekter kunna mätas hos målgruppen?

På Foresta-konferensen anordnades *workshops* kring just denna frågeställning. Grupparbetets syfte var att åstadkomma en konstruktiv dialog om hur

målen för insatsen kan förtydligas och vilket stöd som behövs för självutvärdering.

Arbetet var upplagt i sju grupper som studerade var sin insats. En forskare i varje grupp var grupp- ledare med uppgift att fokusera gruppen på frågeställningen. En lokal utvärderare eller processtödjare hade till uppgift att dokumentera dialogen. I gruppen deltog också insatsledaren som behärskade förutsättningarna kring insatsen

Resultatet av gruppdialogen var mycket positiv. Haninge kommer därför fortsätta med lokala utvärderingsseminarier där sex insatser »reflekteras« under en heldag. Avsikten är att kunna ta med även andra utvecklingsinsatser än de som ingår i storstadssatsningen och även kunna ta med insatser och gruppdeltagare från andra kommuner – kanske som opponenter.

Hans Lindberg

Under konferensdagarna fick deltagarna flera möjligheter att i grupp diskutera olika frågeställningar i anslutning till föredragen och de olika teman.

Storstadens arkitektur och kulturmiljö – Riksantikvarieämbetets projekt inom Storstadssarbetet

Karin Arvastson, projektledare på Riksantikvarieämbetet, presenterade ämbetets uppdrag som gäller de kulturhistoriska värdena i den moderna bebyggelsen, dvs. de 80 procent av bebyggelsen som är från perioden efter 1945, och vad de boende värderar i sin miljö. Projektet ska bidra till en omvärdering av bebyggelsemiljöer som ofta varit kritiserade. Omvärderingen har också tydliga sociala mål:

- att förbättra boendemiljöer,
- bidra till människors välbefinnande,
- förstärka livsvärden,
- ge djup och förankring,
- förebygga segregation,
- göra insatser i samklang med invånarnas önskemål.

Kulturmiljösektorns uppdrag i Storstadspropositionen:

- Att i de tre storstadsregionerna öka kunskapen om särskilt efterkrigstidens bebyggelse
- Främja en genomtänkt estetisk utveckling
- Iaktta varsamhet vid förändringar och tillägg
- Finna former för att förvalta och utveckla storstadens bebyggelsearv
- Att höja kvaliteten generellt och samtidigt förebygga segregation är en strategisk viktig del av det kvalitetsarbete som kan leda till ökad attraktivitet och förstärkta livsvärden

För Riksantikvarieämbetet handlar arbetet om en utveckling av arbetsmetoder där dialogen med boende och brukare är betydelsefull för värderingen av bebyggelsen, där förståelsen för människors vardagsliv är central och där kunskapsuppbyggnaden om den moderna epokens bebyggelsemiljöer har varit viktiga inslag.

Samhället uppdaterar sina minnen fortlöpande och när förändringsprocesser sker i allt hastigare takt blir de samtida miljöerna en del av ett kulturarv, fortsatte Karin Arvastson. Vår uppgift är att visa på människors relationer till ting, bebyggelse och landskap samt att säkerställa de kulturhistoriska värdena genom vård och bevarande. Goda och stimulerande miljöer är inte bara en demokrati- och rättvisefråga som propositionen framhåller, utan det handlar också om alla människors behov av minnen, förankring och identitet. Uppgiften innebär att vi skriver in 50-tal, rekordår och miljonprogram i kulturhistorien och därmed växer en så insiktsfull och nyanserad bild som möjligt fram och vi kommer bort från den gängse schablonbilden. Vi ser därför på bebyggelsen som dokument som berättar:

- om samtidens bebyggelsearv
- om bostadspolitiska målsättningar
- om välfärdssamhällets ideal
- om ett kulturarv – hur områden påverkats och förändrats av de människor som bor i miljöerna

För kunskapsuppbyggnaden om den moderna bebyggelsen har ämbetet arbetat med dokumentatio-

Karin Arvastson: – De samtida miljöerna blir del av vårt kulturarv och nu skrivs 50-tal, rekordår och miljonprogram in i kulturhistorien.

ner och beskrivningar av bebyggelsen i Stockholm, Göteborg och Malmö. Inventeringen av bebyggelsen kommer att kunna nås via vår hemsida www.raa.se under våren 2001-

För att få en djupare förståelse av de moderna bostadsområdena som livsmiljöer har vi arbetat med metoder för dialog om vad människor uppskattar eller vill förändra i sin bostadsmiljö. Dialogprojekten är förlagda till de områden med lokala utvecklingsavtal. Vi har också arbetat med skolprojekt där det egna bostadsområdet fungerat som studiemiljöer för ämnena samhällskunskap, konst och historia.

Parallellt tar vi också fram en handbok om varsam ombyggnad som riktar sig till förvaltare men också till de boende.

Riksantikvarieämbetet genomför seminarier och studier som behandlar reflekterande frågor kring kulturvärden, segregering men som också sätter in kulturmiljöarbetet i den processen. I det här sammanhanget har vi ett samarbetsprojekt med Integrationsverket om mediabilden av miljonprogrammet. Inom ramen för Arkitekturåret genomför vi Kulturhusens Dag den 9/9 med temat *Bostad och centrum – vårt moderna kulturarv*. Runt om i hela landet visas under en dag bostadsområden och centrumanläggningar.

Hanna Gelotte, Ylva Blank och Jens Olsson presenterade bebyggelseinventeringen i Stockholm, Göteborg och Malmö. Sedan hösten 1999 har de arbetat med bebyggelsen från 1950–60- och –70-talen och koncentrerat oss på områden som ligger utanför stadskärnan – periferin. De undersöker inte bara de bostadsområden som ingår i de lokala utvecklingsavtalen:

– I projektet jobbar vi också med olika typer av fördjupningar, t.ex. om centrumanläggningar, industri-

områden, stadsplaneringsideal, intervjuer med aktörer som deltog i uppförandet av de aktuella stadsdelarna för att ta reda på vilka ideologier och visioner som låg bakom skapandet av miljonprogrammet.

Genom att undersöka det som är byggt efter andra världskriget får vi reda på hur det verkligen ser ut IDAG. I uppdraget ligger också att ge en mer nyanserad bild av en bebyggelse som ofta schablonmässigt pekats ut som stereotyp, tråkig och misslyckad.

I propositionen står att man ska främja en mer varsam och genomtänkt estetisk utveckling av bebyggelsen i de attraktiva storstäderna genom att öka kunskapen om storstädernas arkitektur och kulturmiljö. Men vems estetik handlar det egentligen om?

Däremot bör vi uppmärksamma de kvaliteter som verkligen finns och de som är experter på vilka kvaliteter som finns i en miljö är de som själva bor och använder den.

De drastiska ombyggnader av bostadshus, t.ex. 1980-talets turn-around-ombyggnader var oftast inte varsamma vare sig mot bebyggelsen eller mot människorna som levde där. Ofta syftar sådana förändringar till att byta identitet på ett område genom att byta ut fasaderna, människorna och ibland till och med namnet. Men identitet sitter inte i fasaderna utan finns hos de människor som bor och brukar husen.

Genom arbetet uppmärksammar vi många bostadsområden som ofta fått negativ uppmärksamhet på ett positivt sätt. En ökad kunskap om det område som man lever i kan bidra till att förstärka identiteter och hembygdkänslan. Kunskapen kan även bidra till att verbalisera det som många känner för sitt bostadsområde vilket i sin tur kan ses som en förutsättning för delaktighet och demokrati.

Hanna Gelotte, Stockholm, Jens Olsson, Malmö och Ylva Blank, Göteborg, berättade om inventeringen av bebyggelsen inom Storstadsarbetet och om uppdraget att ge en mer nyanserad bild av en bebyggelse som ofta schablonmässigt pekas ut som stereotyp, tråkig och misslyckad.

Demokrati och delaktighet är förpliktande begrepp då de till inte så liten del handlar om rättvisa och rättighet. Vi som arbetar inom det här projektet skriver bokstavligt talat historia, då vi bl.a. har tilldelats rollen som just historieskrivare. Kan man då använda rättvisebegreppet i historieskrivning? Hur mycket fakta vi än samlar in så blir historien när vi valt bort, analyserat och sammanställt, på sin höjd sannolik. Inte rättvis. Vad vi däremot kan och måste, är att göra historien så giltig som möjligt. Självklart av rättviseskäl men också för att prestera ett bra arbete. Och det är där delaktigheten kommer in. Genom att lyssna och lära av andra kompetenser får

vi en kunskap som ger oss möjligheten att sammanställa och förmedla historien betydligt djupare och mer dimensionsrikt än om vi bara lyssnat till oss själva. Det är bl.a. det vi arbetat med.

Det finns en relativt stor spridning i arbetssätt mellan de tre länen men det gemensamma är de mål som vi arbetar mot. De är bl.a. att öka vår kunskap genom att släppa in andra och nya kompetenser i vårt arbete. Så skapas i alla fall förutsättningar för en historieskrivning med större giltighet.

Sammanfattning: Anna-Sofia Quensel

Den diskursiva topografin: bilden av miljonprogrammet

Överst: Urban Eriksson, mellan: Irene Molina och nederst Per-Markku Ristilampi

Den diskursiva topografin är ett samarbetsprojekt mellan Riksantikvarieämbetet och Integrationsverket.

Urban Eriksson, doktorand i etnologi, Uppsala universitet, inledde med att i anslutning till ett flygfoto över Järvafältet återge Per Forsmans tankar ur *Det gamla och det nya bygget* att det ofta var ovanifrån som de nya bostadsområdena avbildades. Det var det enda sättet att få överblick, menade Forsman. Det var från luften som bilderna av miljonprogrammet fick sina rätta proportioner. På marknivå är det andra avstånd. Där finns, skriver Forsman: »landmärken,... stråk, gränser, markörer – var och en betydelsebärande inom ett bestämt livssammanhang.«

Inom projektet kommer vi att koncentrera oss på hur de distanserade stråken uppförs, hur landmärken bevaras och upprätthålls av massmedia och hur de i sin tur ger bilden av miljonprogrammet, fortsatte Urban Eriksson. De frågor vi ställer oss handlar alltså om hur miljonprogrammet framställs i media. Som geografisk avgränsning har vi valt att titta närmare på de områden som ryms på Järvafältet: Akalla, Hjulsta, Husby, Kista, Rinkeby och Tensta. Områdena ger oss olika associationer. Vi förknippar dem med olika ord och gör oss inre bilder om hur de är. Föreställningarna är i stor utsträckning en följd av massmediernas beskrivningar av förorterna och som i media fått olika roller. Inom en relativt liten geografisk yta skapas olika bilder, vilket gör det möjligt att studera hur olika typer av berättelser formuleras. Genom att sedan urskilja teman kanske vi kan börja se mönster och urskilja den retorik som skapar dessa skiftande bilder.

Irene Molina, forskare vid Uppsala universitet talade

om *Massmedier som grindvakter för integrationsarbetet*. Hon menade att en av de två faktorer som medverkar till att försvåra arbetet mot segregationen är våra värderingar. Massmedia fungerar som en gatekeeper inom värderingsfältet bl.a. genom att de sprider rykten om stadens olika bostadsområden som leder till en förstärkning av uppdelningen i bra-dåliga, trygga-farligen, invandrarfattiga-invandrantäta. De skapar även ett språk av texter och bilder som stigmatiserar hela förorter.

Per Markku Ristilampi, Malmö Högskola, talade om *De koloniala känslostrukturerna* med utgångspunkt i olika beskrivningar av framför allt Rosengård. Vi lever i en tidsperiod som har behov av förortsberättelsen på ett mycket speciellt sätt, påpekade han. Avslutningen av miljonprogrammet sammanfaller med början på det västerländska industrisamhällets sönderfall och övergång till ett annat samhälle. Det moderna behöver skapa sig en annorlundahet för att kunna förstå sig själv. Och förorterna kommer att fungera som sådana symboliska annorlundaheter där majoritetsamhället speglar sig för att kunna definiera sig själv. Det som i ett skede betraktades som det mest svenska som fanns, den slutgiltiga lösningen på bostadsbristen i Sverige ses nu som det mest icke-svenska och förvandlades till att symbolisera det moderna samhällsprojektets misslyckande. Förorterna var något som aldrig blev färdigt, något som aldrig blev vuxet. Utan också en exotisk annorlundahet där vi kan spegla våra egna önskedrömmar.

Sammanfattning: Anna-Sofia Quensel

Storstäderna och integrationen

Mångfald är grunden för samhällsutveckling. Mångfald ger upphov till korsvägar och skapar mötesplatser. Innovationer uppstår och sprids. Brytpunkter uppkommer, en smältdegel skapas. Legeringen av olikheter ger upphov till att nya helheter uppnås.

Denna insikt om mångfaldens kraft är inte ny. Mångfald har präglat Sverige – och speciellt storstäderna - genom historien. I dag förhåller vi oss dock allt för ofta på ett helt annat sätt till mångfald, olikhet och invandring. Vi pekar på segregation, vi mystifierar och problematiserar. Det måste vi bryta. Vi måste söka oss från problematiseringen. Mångfaldens kraft och utveckling måste vara utgångspunkten – inte segregation eller hur vi ska hitta rätt blandning bland boende i ett bostadsområde.

De senaste decennierna har vi sett flera befolkningsförändringar i Sverige. Storstäderna växer och storstäderna tycks i synnerhet locka invandrade invånare. Det som lockar den enskilde är förhoppningarna om att kunna ta del av de möjligheter som storstäderna rymmer. De individuella förhoppningarna och ambitionerna, sammantaget med vetskapen om att invandrade personer har hög utbildningsnivå, kompetens och kunnande, rymmer stora utvecklingsmöjligheter. Den nyanlända invandrarens förhoppningar om möjligheter tycks dock allt för ofta snabbt ersättas av vanmakt. Ur ett storstadsperspektiv blir det hela än tydligare. Det här måste vi förändra. Vi måste möjliggöra för människor att förverkliga sina livsprojekt. Vi måste frigöra kraften i mångfaldssamhället. Var kan vi då göra genombrottet?

För det första måste vi gå ifrån ett socialperspektiv till ett utvecklingsperspektiv med sikte på tillväxt. För det andra, möjligheterna för nyanlända invandrare

att nå egenförsörjning måste stå i fokus för de insatser som kommuner och myndigheter sätter in i introduktionen av nyanlända invandrare. För det tredje, vi måste hitta vägar för att bryta koncentrationen av nyanlända invandrare till storstäderna. Insatserna måste rikta in sig dels på att ge förutsättningar för den enskilde att ta ansvar för sin livssituation, dels på att förmå fler närliggande kommuner till storstäderna att bereda väg för flyktingmottagning.

Nu tycks boendekoncentrationen av invandrade personer till vissa områden eller städer inte ha en entydigt negativ påverkan på integration och delaktighet. Aktuell forskning tyder på att koncentrationen kan verka mobiliserande på t.ex. den politiska aktiviteten och självtilltron för invandrade personer, ge positiva effekter på arbetstillfällena och inkomst och ha en stor betydelse för det sociala livet. Möjligen kan individer utifrån nätverken nå delaktighet i uppbyggnaden av ett nytt samhälle, en ny gemenskap. Men då måste vi tillåta invandrare att bli sociala aktörer. Detta kan öppna för nya möjligheter för samhällsutvecklingen.

Genom historien har centralmakten i Sverige försökt styra landet och invånarna mot likhet. Nu måste vi hitta nya vägar. Vi måste ge utrymme för att möta varandra jämbördigt i vår olikhet. Utifrån olikheten måste invånarna få möjlighet att förverkliga sina livsdrömmar och forma en gemenskap, där var och ens olikhet är kraften till positiv förändring och utveckling. Det nya behöver inte vara hotfullt. Tvärtom. En trygghet som växer inifrån och som inte är beroende av utomstående auktoriteter skapar i grunden en större frihet.

Sammanfattning Thomas Uddin & Anna-Sofia Quensel

Andreas Carlgren avslutade Februarikonferensen med att tala om att vi måste hitta nya vägar och ge varandra utrymme att mötas jämbördigt i vår olikhet.

Medverkande på Februarikonferensen 2001

Föreläsare:

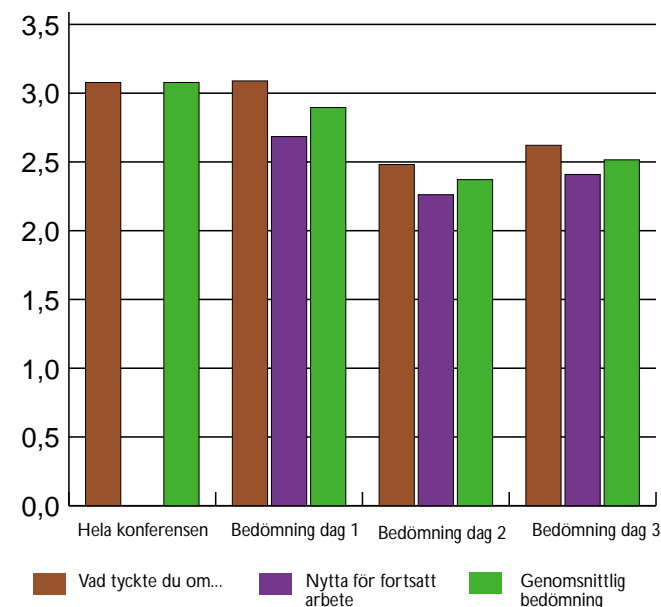
- Luis Abascal, stadsdelsdirektör, Kista SDF, Stockholms Stad
- Roger Andersson, professor i kulturgeografi, Institutet för bostadsforskning, Uppsala universitet,
- Karin Arvastson, projektledare »Storstadens arkitektur och kulturmiljö«, Riksantikvarieämbetet
- Lise Bergh, ordförande i Storstadsdelegationen,
- Jonas Bjelfvenstam, kanslichef, Storstadskansliet, Näringsdepartementet
- Eva Bjurholm, samordnare storstadssatsningen, Södertälje kommun
- Ylva Blank, projektledare, länsstyrelsen i Västra Götaland
- Andreas Carlgren, generaldirektör, Integrationsverket
- Urban Ericsson, doktorand, Uppsala universitet
- Ale Friberg, biträdande länsarbetsdirektör, Länsarbetsnämnden i Stockholms län
- Hanna Gelotte, projektledare, länsstyrelsen i Stockholms län
- Sven E O Hort, professor i sociologi, Sociologiska Institutionen, Södertörns Högskola,
- Anders Ingelstam, konsult, Oaskonsult
- Staffan Larsson, analyschef, NUTEK
- Hans Lindberg, utvärderingssamordnare »Jordbroprocessen«, Haninge kommun
- Irene Molina, FD kulturgeografi, Uppsala universitet
- Jens Olsson, projektledare, Skåne län,
- Johnny Ridemar, chef Storstads- och Ytterstadskansliet, Integrationsförvaltningen, Stockholms stad
- Mona Sahlin, Statsråd, ansvarig för storstadspolitik
- Per Strömblad, forskare, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
- Per-Markku Ristilampi, docent i etnologi, Malmö högskola

Organisatörer:

- Eva Åström, projektledare storstadsutvärderingen, Integrationsverket (t.o.m. 28 februari 2001)
- Kajja Suur Nuuja, projektledare storstadsutvärderingen, Integrationsverket (fro.m. 1 mars 2001)
- Karin Eriksson Bech, projektledare storstadssatsningen, Integrationsförvaltningen, Stockholms stad
- Evert Kroes, ämnessakkunnig, Storstadskansliet, Näringsdepartementet
- Anna Sofia Quensel, Informatör, Integrationsverket

Vad tyckte deltagarna?

90 av drygt 200 konferensdeltagare har besvarat frågorna i den elektroniska enkätundersökning som fanns tillgänglig under några veckor. I diagrammet nedan visas hur de värderat hela konferensen. I enkäten kunde man även bedöma de enskilda delarna av varje konferensdag. Bedömning av konferensdagarna, där 4 var bra och 1 dåligt, bygger på den genomsnittliga bedömningen av respektive dags olika delar. Vi kan konstatera att konferensen i sin helhet har fått en högre bedömning än de enskilda konferensdagarna.

De skriftliga kommentarer som lämnades i samband med undersökningen bekräftar bilden som visas i diagrammet. De kommer tillsammans med detaljbedömningen att användas av konferensanordnarna för kvalitetssäkring av kommande konferenser.

INTEGRATIONSVRKET

Februarikonferensen 2001 arrangerades av:
Storstadsdelegationen, Integrationsförvaltningen i Stockholms stad och Integrationsverket.

Denna dokumentation och ytterligare texter från konferensen kan även hämtas från:
www.storstad.gov.se, www.integration.nu eller www.integrationsverket.se

© Storstadsdelegationen & resp. författare
© Foto omslag: Evert Kroes, inlaga: Anna-Sofia Quensel
Layout: Anna-Sofia Quensel
Tryck: Berling Skogs AB, Trelleborg

Näringsdepartementet, Storstadsdelegationen, 103 33 Stockholm